

Obilježja realizma u Balzacovu romanu Otac Goriot

Ördög, Ivona

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:471521>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Prijediplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Sociologije

Ivona Ördög

Obilježja realizma u Balzacovom romanu *Otac Goriot*

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Tina Varga Oswald

Osijek, 2023.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Prijediplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Sociologije

Ivona Ördög

Obilježja realizma u Balzacovom romanu *Otac Goriot*

Završni rad

Humanističke znanosti, filologija, teorija i povijest književnosti

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Tina Varga Oswald

Osijek, 2023.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 12. rujna 2023.

Jurina Ondrej, 0111142992

Ime i prezime studenta, JMBAG

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. REALIZAM	2
2.1. FRANCUSKI REALIZAM.....	3
3. HONORÉ DE BALZAC	5
4. ROMAN „OTAC GORIOT“	7
5. ANALIZA REALISTIČKIH OBILJEŽJA	9
5.1. Pripovijedanje.....	9
5.2. Balzakovski opisi	10
5.3. Socijalna, fizička i psihološka karakterizacija likova	12
5.4. Naglašena razlika između društvenih slojeva	13
5.5. Regionalizam.....	15
5.6. Socijalno motivirani pojedinac.....	16
5.7. Načelo tipičnosti.....	16
5.8. Zagonetnost	17
5.9. Osjećajnost	18
5. ZAKLJUČAK	20
6. LITERATURA.....	22

SAŽETAK

Roman realizma nastoji opisati pojedinca u krugu obitelji i pripadajućeg društvenog sloja. Obilježje realističkog romana je da poput zrcala prikaže stvarnost promatranog društva te njegovih karakterera. Honoré de Balzac opisao je stanje francuskoga društva 19. stoljeća kojemu prethodi velika Francuska revolucija, dvije industrijske revolucije te mnogo drugih društveno-povijesnih događaja. Svrha rada bila je analizirati roman *Otac Goriot* primjenom izabranih realističkih obilježja, a to su: način pripovijedanja, specifični opis prostora, socijalna, fizička i psihološka karakterizacija likova, tipični likovi, naglašena razlika između društvenih slojeva, regionalizam, socijalno motivirani pojedinci, zagonetnost te osjećajnost. Obilježja doprinose širem opisu realistične poetike kao i prepoznavanju društvene slike francuskog društva.

KLJUČNE RIJEČI: Otac Goriot, Balzac, francuska književnost, realizam

1. UVOD

Otac Goriot smatra se jednim od najboljih romana koji pripadaju ciklusu *Ljudska komedija* francuskog književnika Honoréa de Balzaca. Tim ciklusom Balzac je težio obuhvatiti cjelokupnu sliku francuskog društva njegova doba. U romanu *Otac Goriot* detaljno je prikazana hijerarhija francuskog društva 19. stoljeća nakon velikih ekonomskih, društvenih i političkih promjena koje su se dogodile u Europi. Jedna od promjena uzorkovana pojavom industrije raslojavanje je društva te težnja da se pojedinac popne na vrh društvene ljestvice. Pri tome sredstvo za uspjeh postaje novac, koji se smatra pokretačkim motivom u građanskom društvu. Metodom analize realističkih obilježja u romanu proširuje se slika francuskog građanskog društva 19. stoljeća. S obzirom na vremensko razdoblje nastanka romana i njegovu poetiku, roman *Otac Goriot* pripada epohi realizma.

Realizam je epoha koja se javlja kao reakcija na romantizam te su u nastavku opisane njegove karakteristike. Zatim se govori o francuskom realizmu, okolnostima u kojima nastaje i predstavnicima te obilježjima sa svrhom izgradnje konteksta samog romana. Nadalje se opisuje život i stvaralaštvo Honoré de Balzaca. Potom se u radu sadržajno predstavlja roman *Otac Goriot*, njegovi likovi i utjecaj koji je imao na književnost. U središtu je rada analiza realističkih obilježja koja se sastoji od uočavanja navedenih obilježja na primjeru Balzacova romana te tumačenja uočenog. Izabrana obilježja koja su uočena u romanu kao karakteristična redom su: pripovijedanje, balzakovski opis, socijalna, fizička i psihološka karakterizacija lika, naglašena razlika između društvenih slojeva, socijalno motivirani pojedinac, načelo tipičnosti, regionalizam. Osim nabrojanih, uočena su i obilježja zagonetnosti i osjećajnosti, koja se tipično pripisuju epohi romantizma, ali u ovom romanu imaju ulogu izgradnje realističkih društvenih odnosa. Uz pomoć nabrojanih realističkih obilježja analizira se i opravdava tematika romana. Pripovijedanjem, koje je kronološko i temeljeno na načelu istine, oblikuje se slika građanskog društva 19. stoljeća. Tu sliku nadopunjavaju realistični, detaljni opisi te karakterizacije koje se u literaturi navode kao balzakovski opisi. Pomoću njih se prikazuju likovi, uglavnom tipični, smješteni u prostor koji svojim detaljnim opisom sudjeluje u izgradnji atmosfere i događaja. S obzirom na razdoblje bitno je istaknuti i socijalno motiviranog pojedinca u novom kapitalističkom sustavu, kao i naglašenu razliku između društvenih slojeva. Takva razlika također ukazuje na još jedno obilježje realizma, a to je regionalizam.

2. REALIZAM

Pojam *realizam* potječe iz latinskog jezika, od latinske imenice *res* – stvar i pridjeva *realis* – stvaran. Kao književnopovijesni termin označuje književni i umjetnički pravac koji treba prikazati zbilju onakvom kakva jest (Flaker, 1976 : 149). Prema Solaru, u najširem se smislu pojam *realizam* koristi za književnost koja svjesno pokušava oponašati stvarnost odnosno onu književnost koja nastoji opisati ljude, prirodu i događaje na način da se čitatelju čini kako to odgovara nekoj zamisli o tome kakav je zapravo svakidašnji život. Prema tome je pojam shvaćen kao izvanvremenski stil u povijesti književnosti od antike do danas. S druge strane, najuži pojam realizma se, kao i prema Flakeru, određuje kao književni pravac. Pretpostavlja kako je određeni broj relevantnih književnika prihvatio načela određene poetike, u ovom slučaju poetike koja uglavnom shvaća oponašanje zbilje u smislu stanja društvenog života u određenom povijesnom vremenu. Realizam zahtijeva da književnost omogućí određene spoznaje kao i znanost, da uzima teme iz svakidašnjeg života te da podjednako tako bira obične ljude za likove.

Što se književnih tehnika i vrsta tiče, realizam cijeni prozni izraz bez pretjeranog ukrašavanja te opsežan roman drži reprezentativnom književnom vrstom koja bi otprilike odgovarala ranijem junačkom epu. Prema Solaru, realizam se uglavnom određuje ne kao pravac nego kao velika književna epoha između romantizma i modernizma. Vremenski je ova epoha smještena u razdoblje od početka druge trećine 19. stoljeća sve do 80-tih pa i 90-tih godina 19. stoljeća. O odnosu književnosti prema zbilji raspravljalo se već odavno. Flaker navodi da u Aristotelovoj *Poetici*, pojam *mimesisa* označava oponašanje naravi, a ovim problemom su se bavili i mnogu drugi estetičari ili književni teoretičari obzirom da je književnost uvijek težila modeliranju zbilje. Treba uzeti u obzir da je ta zbilja označavala različite pojave – čas predmetni svijet, čas prirodu, čas društveno-povijesnu zbilju, a čas je govorila o nekoj višoj zbilji (zbilji biti ili zbilji snova i simbola). Obzirom na to potječe sadašnja raširenost i mnogoznačnost pojma *realizam* koji se pojavljuje u filozofiji 18. stoljeća, a na književnost se počeo primjenjivati tek u 19. stoljeću. U filozofiji se o realizmu pisalo u Njemačkoj odnosno autori Friedrich Schiller i Friedrich Schlegel isticali su kako je *realizam u pjesništvu* suprotnost pojma *idealizma*.

U razdoblju realizama roman postaje dominantnom vrstom, dok je ranije status pripadao epu. To je prvi put u europskoj književnosti da roman postaje *vrsta koja po širini i raznolikosti interesa kako na produkcijskoj tako i recepcijskoj strani zaista nema premca* (Žmegač, 1987: 166). Književnost je pokušala slijediti znanstvenu metodu te je roman izabran kao najbližiji sustavnom izlaganju cjeline područja neke znanosti, u tom kontekstu romanopisci postaju

mudracima u doba znanosti. Nastupilo je *doba romana* (Solar, 2003: 226). Roman realizma opisuje pojedinca u krugu obitelji te društvenog sloja kojem pripada, temeljni postupak oblikovanja jest naracija, karakter je uglavnom prepoznatljiv prema svojim postupcima, a obično se i mijenja tijekom vremena pripovijedanja koje se razvija kroz opsežnu fabulu. Razvijao se postupno, prihvaćane su nove književne konvencije, a novina je što je publika prihvatila njegove konvencije kao prirodne načine na koje se može opisivati zbilja kakva ona doista jest.

Obzirom da je roman *Otac Goriot* reprezentativno djelo francuskog realizma iduće potpoglavlje donosi pregled epohe realizma u Francuskoj.

2.1. FRANCUSKI REALIZAM

Društveno-povijesne okolnosti epohe realizma obilježene su velikim revolucionarnim promjenama. Francuska revolucija započela je 1789. godine, a trajala je do 1795. godine te je donijela ukidanje feudalnih odnosa u Francuskoj te drugim europskim zemljama. Također se podigao i niz građanskih revolucija poznatih kao Proljeće naroda kao i Prva i Druga industrijska revolucija koje su izmijenile čitav gospodarski, politički i društveni okvir Europe. Tijekom prve polovice 19. stoljeća *buržoasko se društvo pomalo otkrivalo onakvim kako jest i kakvo nužno mora da bude* (Wolf, 1982: 387). Novac, moć i ugled postali su nositeljima društvenih vrijednosti te je cilj građana bio popeti se na što višu razinu u društvenoj hijerarhiji.

U francuskoj kritici pojam *realizam* pojavljuje se 1826. godine u jednom članku časopisa *Mercure francais*, ali je značenje književnog pravca ovaj pojam dobio tek u raspravama oko Courbetovih slika, posebno zahvaljujući člancima Champfleuryja u raspravama časopisa *Realisme* te knjizi *Le Realisme*. Honoré de Balzac i Stendhal su se smatrali pretečama nove škole, realizma. Iz Francuske se pojam proširio i u drugim književnostima.

U razdoblju realizma dolazi do rađanja modernog romana (Wolf, 1982: 458), a modernim romanopiscima smatraju se Stendhal, Balzac i Mérimée. Prema Šafranek (2003: 355), Stendhal je politički republikanac, blizak romantizmu po iznimnosti svojih likova, po amalgamu poezije i politike, a izraz mu je klasicistički. Nikada romane nije doživljavao prostorom cjelovite društvene analize, usredotočio bi se na individualne sudbine iznimnih pojedinaca u sukobu s društvenim normama. On daje naslutiti da će se status modernog romana potvrditi njegovim odcjepljivanjem od poezije s jedne strane, a spoznajom o novoj funkciji romana prema stvarnosti s druge strane. Za razliku od Stendhala, Balzacovo je stvaralaštvo usredotočeno na zbilju upravo u njezinoj prozaičnosti (Šafranek, 2003: 355). Balzac je

glasnogovornik različitih grupa građanske klase u formiranju koja će uskoro biti na putu da preuzme vlast.

Filozofija i ponašanje nove građanske klase temelje se na dvama načelima – prvo je novac jedan od temeljnih pokretača i Balzacove *Ljudske komedije*, a drugo načelo je rad. Uspjeh je jedino mjerilo sposobnosti, a novac jedino mjerilo uspjeha (Wolf, 1982: 468). Prema Wolf (1982: 468), sukob slobode i neslobode na svakom koraku u Balzacovom je djelu pokretač dramske radnje - oslobodivši neke društvene i ekonomske snage, građanska revolucija nije primjerice oslobodila ženu, pa se ljubav sukobljava s nekim novim preprekama - brak i brakolomstvo na prvom su mjestu važna stepenica na putu do uspjeha, a balzakovska strast nema mnogo zajedničkog s romantičarskim traganjem za apsolutnim. Tako za Balzaca stvarnost nije samo ono što postoji i odvija se pred čitateljevim očima, nego također i ono što se tek rađa i nastaje. Realizam po njemu ne iskazuje samo stvari i činjenice, nego *ukazuje na strukture, procese i probleme koji iskrsavaju u sukobu čovjeka i povijesti* (Wolf, 1982: 469).

Važnu ulogu u francuskom realizmu odigrao je i Gustave Flaubert – roman *Madame Bovary* kao remek-djelo realizma prema Slamnigu (1999: 215). Značajan je i Émile Zola koji je osnivač pravca naturalizam sedamdesetih godina 19. stoljeća. Proizlazi iz pozitivističkih znanosti, promatra pojedinca u njegovom prirodnom okruženju, dok se pisac ponaša kao znanstvenik.

Iduće poglavlje usredotočeno je na predstavnika francuskog realizma Honoré de Balzaca čije se djelo *Otac Goriot* analizira u ovom radu.

3. HONORÉ DE BALZAC

Honoré de Balzac najplodniji je romanopisac francuskog realizma rođen 1799. godine u Toursu. Jedan je od prvih profesionalnih pisaca u Francuskoj odnosno *živi isključivo od pera, pogađa se s izdavačima i robuje im pišući* (Wolf, 1982: 458). Balzac je rođen u trgovačkoj građanskoj sredini – obitelj se nekada zvala Balssa, a česticu *de* dodao je sam svojem imenu nakon 1820. godine. U toj sredini novac je jedino mjerilo uspjeha, a ljubav, brak, poštenje, moć i slava su na prodaju. Tjeran nezasićenom ambicijom i energijom kao i golemim dugovima, on umire, 1850. godine u Parizu, u pedeset i prvoj godini od iscrpljenosti ostavljajući između petnaest i dvadeset tisuća stranica mukotrpnog rada.

Nakon što je napustio studij prava, mladi Balzac poduzima sve da ostane u Parizu i da živi od pisanja te objavljuje mnogobrojne romane namijenjene širokoj publici koja ih čita u novinskim podliscima i po popularnim čitaonicama (Leksikon svjetske književnosti – Pisci¹, 2005: 79). Ta djela ne potpisuje pravim imenom već pseudonimima obzirom da je svjestan njihova komercijalnog karaktera. Romani iz te prve faze pripadaju tzv. *crnom romanu* – stil im je slab, fabula izvještačena, ali su značajni kao prvo književno iskustvo iz doba šegrtovanja (Wolf, 1982: 458). U književnim krugovima javlja se kao ateist i liberal ugledajući se na najvećeg francuskog realista Molièrea. Prvo vrijedno djelo izlazi mu 1830. godine kada započinje i vladavina bankara s Lujem-Filipom, a prestaje s pisanjem već 1848. godine nakon što je u srpnju buknuła prva proleterska revolucija u Parizu.

U početku stvaralaštva doživljava neuspjeh, ali nepokoleban njime, započinje izgradnju fikcionalne kronike 19. stoljeća nazvane *Ljudska komedija*, djelo po kojemu ga poznaje svjetsko čitateljstvo. *Ljudska komedija* zamišljena je kao zemaljska verzija Danteove *Božanske komedije*. Dok u naslovu Danteova djela *komedija* označava djelo sretnog završetka, kod Balzaca *komedija* ima ironičnu konotaciju. Cilj Balzaca bio je obuhvatiti cjelokupno francusko društvo svoga doba, opisati ga te upozoriti na nemoral koji se javlja u novom društvenom sustavu nakon ranije navedenih ekonomskih, političkih i društvenih promjena. Balzac je predstavnik svoga društva i vremena te je i sam svoj najtipičniji lik. S Balzacom društveni je

¹ A. Polanšćak: *Od povjerenja do sumnje*. Zagreb, 1966; Isti, I. Šafrenek: *Francuski realistički roman XIX st.* Zagreb, 1972; I. Šafrenek: Balzac i *Ljudska komedija* (pogovor). H. de Balzac: *Mračni posli*. Zagreb, 1977., 217-227; N. Košutić-Brozović: *Balzac – vizionar ili realist* (predgovor). H. de Balzac: *Čiča Goriot*. Zagreb, 1991., 722; Ista: *Balzac – tumač društvene zbilje kao moderne mitologije* (pogovor). H. de Balzac: *Čiča Goriot*. Zagreb, 2003., 348-367.

roman u Francuskoj dosegnuo najveći vrhunac (Leksikon svjetske književnosti – pisci², 2005: 80).

U roman uvodi skandaloznu spregu novca i braka, politike i seksualnosti, zločina i društvenog uspjeha, što je u njegovo doba nezamislivo (Šafranek 2013: 167). Njegova je veličina u tome što je on uočio proces i dinamičnost povijesnog kretanja i društvenih transformacija, a posebno sukob između težnji apsolutističke monarhije da se održi i mladih rastućih snaga kapitalizma. Tako kod Balzaca povijesni roman ustupa mjesto slikanju suvremenog društva koje se zasniva na povijesnoj podlozi (Povijest svjetske književnosti, 451). Predočuje situaciju u suvremenom društvu koje je doživjelo promjenu zahvaljujući revolucijama i događajima potaknutim tehnološkim, znanstvenim, filozofskim, društvenim napretkom koji je pak potaknut povijesnim događajima. Iako je za života Balzac bio slavan, njegova popularnost pred kraj bila je djelomično ugrožena uspjehom pisaca koji su proizvodili romane za široku publiku i s kojima se Balzac morao natjecati. Bili su to prije svega predstavnici pučkog romana, Alexandre Dumas Otac i Eugène Sue.

² Ibid.

4. ROMAN „OTAC GORIOT“

Roman *Otac Goriot* pripada dijelu *Prizori iz privatnog života* u ranije navedenom ciklusu romana. Počinje izlaziti 1834. godine u časopisu *La Revue de Paris* u nastavcima. Roman je napisan u 40 dana (Leksikon svjetske književnosti – Djela, 2004: 435). Društveni je to roman s elementima odgojnog romana. Mogu se uočiti i elementi bildungsromana koji se očituju u sazrijevanju glavnog lika, njegovom spoznajom društva te težnji za uspjehom.

Iako naslov sugerira da se radi o romanu lika, radnja se temelji na tri različite međusobno isprepletene sudbine. Glavna fabularna linija vezana je uz očinsku ljubav starog Goriotu prema kćerima, Delphine i Anastasie, koja ne poznaje granice. Priča se od samog početka odvija u znaku raskoraka između suštine i privida (Leksikon svjetske književnosti – Djela, 2004: 435). Problematizira težnju za uspjehom i želju za ugledom koja je uvjetovana prije svega posjedovanjem novca kao i prevarama, lažima, izdajom i slično.

Pripovjedač je sveznajući te ostvaruje komunikaciju s čitateljima na temeljima istinitosti: *Ali znajte: ova drama nije ni izmišljotina ni roman. All is true* (Balzac, 2008: 8). Fabula je kronološki organizirana kroz šest poglavlja ovim redom: Pansion, Dva posjeta, Ulazak u otmjeno društvo, Bježismrt, Dvije kćeri i posljednje – Očeva smrt.

Vrijeme radnje je od 1819. godine do 1820. godine u Parizu, u siromašnom Latinskom kvartu u Ulici Neuve-Sainte-Geneviève. U toj ulici nalazi se *Pansion Vauquer*, čija je vlasnica gospođa Vauquer, a u pansionu borave svi glavni likovi romana o čijim odlikama se u početku pripovijeda. Likovi su i u pansionu podijeljeni na katove, odnosno prema razinama unutar staleža siromašnih. Redom su to gospođa Couture i nećakinja joj Victorine, starac Poiret, gospodin Vautrin, gospođica Michonneau, otac Goriot i mladi student prava Eugène de Rastignac. S druge strane imamo pripadnike visokog staleža, a to su Goriotove kćeri Anastasie de Restaud i Delphine de Nucingen, Rastignacova rođakinja gospođa de Beauséant te njihovi muževi i prijatelji. Upravo ta podjela na staleže pokretač je radnje i simbol propadanja i uspona.

Jean-Joachim Goriot umirovljeni je tvorničar tjestenine koji je svu pažnju i imetak posvetio kćerima nakon što mu je žena preminula. Udao ih je u bogataške obitelji prema njihovom izboru te se nadao da je sada na njemu red da se odmori dok su mu kćeri sretne i osigurane. Problem je nastao zato što su kćeri zahtijevale više od onoga što su od muževa dobivale, a starac je bezuvjetno davao svoj novac i ljubav kćerima dok nije ostao bez ičega. S druge strane, postoji mladi student Rastignac koji dolazi iz siromašne seoske obitelji te se nastoji uzdići u bogatom građanskom društvu. Od gospođice de Beauséant dobiva važan savjet kako da sakrije osjećaje te bez milosti udari po svijetu jer jedino tako može dobiti bogatstvo kojem

teži. Slično mu govori i Vautrin, lik odbjeglog robijaša koji se predstavlja misterioznim stanarom, te mu nudi i nemoralni način kako da oženi gospođicu Victorine. Rastignac je rastrgan između (ne)moralna te uzima starca Goriot pod svoju zaštitu. Kada Goriot umire u najdubljem siromaštvu bez nazočnosti svojih kćeri kojima je posvetio čitav život, Rastignac ga pokopa, a zatim daje naslutiti kako se ide suočiti s Parizom, odnosno odlučno kreće u uspinjanje društvenom ljestvicom.

Dakle, Balzac uprizoruje cijeli niz likova i intersubjektivnih odnosa, bez fokusiranja na jednu središnju savjest (Šafranek, 2003: 357). Iako se prema naslovu može zaključiti da će središte romana biti Goriot, čitatelj prati kroz roman mnogostruke karaktere i njihovu svijest te promjene.

5. ANALIZA REALISTIČKIH OBILJEŽJA

U nastavku rada analizirat će se roman prema sljedećim obilježjima: pripovijedanje, balzakovski opis, socijalna, fizička i psihološka karakterizacija lika, naglašena razlika između društvenih slojeva, socijalno motivirani pojedinac, načelo tipičnosti, regionalizam, zagonetnost i na kraju osjećajnost. Izabrana su navedena obilježja prema njihovoj zastupljenosti u romanu *Otac Goriot* i njihovom doprinosu realističkog oblikovanja romana. U literaturi se načelo zagonetnosti i osjećajnosti uglavnom pripisuju epohi romantizma, ali su prepoznati u romanu u ulozi realističkog oblikovanja karaktera.

5.1. Pripovijedanje

Pripovijedanje u realizmu temelji se na načelu istinitosti koje potječe od Aristotelove koncepcije umjetnosti kao *oponašanje prirode*.

Ona je tako istinita da njezine elemente svatko može naći u svojoj blizini, možda i u svojem srcu (Balzac, 2008: 8). Balzacov je to komentar na početnim stranicama romana kojim opisuje događaje koji slijede, a može se povezati s Aristotelovim načelom istinitosti. Nastoji se stvarnost prikazati zaista onakvom kakvom jest bez uljepšavanja. Prema Solaru (2003: 232), Balzac je pretvorio znanstvenu metodičnost u opisivanju i analizi u nešto što je doduše nalik mitu, ali bez transcendencije. Također, Solar (2003: 265) ističe uvažavanje načela vjerodostojnosti kao obilježje romana realizma. Stoga je pripovjedač u romanu sveznajući u 3. licu jednine koji nastoji biti u potpunosti objektivni. Drugim riječima, *funkcija je strategije „treće lice i autorsko se“ prikriti stvarnog govornika i tako osigurati neutralnost iskaza, kako bi se omogućilo objavljivanje objektivne istine* (Oraić Tolić, 2011: 385). Balzac se maksimalno povlači iz teksta i stvara novu, realističku poetiku *objektivnog*, a zapravo stiliziranog, višeznačnog uprizorivanja zbilje jednog konkretnog vremena (Šafranek, 2003: 355). Romani realizma teže sveznajućem i objektivnom pripovjedaču čija je prisutnost gotovo neopažena jer nije dio priče (Milne, 2009: 662). Takvim pripovijedanjem pisac nastoji predočiti realnost, opisati likove, mjesta i događaje onakvim kakvi jesu. Takvo pripovijedanje u potpunosti je teško pronaći pa čak i Balzac, pod utjecajem prethodne epohe romantizma, u svojim djelima dodaje neke moralističke komentare u nekima od svojih romana (Flaker, 1976: 161). Na primjer:

Neke njezine prijateljice bijahu joj kao nagovijestile nešto; ali ona se na to smijala vjerujući da one to čine iz zavisti, želeći pomutiti njezinu sreću. Međutim, trebalo je objaviti vjeridbu. Iako je došao obavijestiti vikontesu o ovome braku, lijepi Portugalac još nije smio

izustiti ni jednu jedinu riječ o tome. Zašto? **Zato što, bez sumnje, ništa nije teže nego priopćiti ženi takav ultimatum** (Balzac, 2008: 61).

Robija sa svojim običajima i svojim jezikom, s naglim prijelazima sa smiješnog na užasno, njena strašna veličina, prisnost i gadost, pokaže se odjednom u ovim riječima i ovom čovjeku, koji nije više bio običan čovjek, nego predstavnik cijelog jednog naroda izroda, ljudi surovih i dosljednih, grubih i poslušnih (Balzac, 2008: 171).

Pripovijedanje se također odvija kronološki, uz poneku epizodu iz prošlosti u službi opisa karaktera te onoga što ga je dovelo do trenutnog položaja. Primjer je opis vrhunca i propadanja Goriota:

Tijekom te godine građanin Goriot nagrnio je kapital koji mu je poslije pomogao da posluje sa svom sigurnošću koju množina novca daje onome tko ju ima (Balzac, 2008: 74).

Stupio je u taj pansion od očaja koji ga je obuzeo kad je vidio da su muževi zabranili njegovim kćerima ne samo da ga uzmu k sebi nego da ga javno primaju u kuću (Balzac, 2008: 76).

Balzacovo pripovijedanje uobličuje sudbine pojedinaca unutar cjeline društvenog zbivanja: *svatko ima svoje mjesto u zajednici i bori se za što viši položaj među drugima, pa je njegova sudbina uvjetovana zbivanjima koja su nadređena i volji i moći pojedinca* (Solar, 2003: 230). Ovo razmišljanje će se potvrditi i u nastavku analize. Objektivno je pripovijedanje isprepletено komentarima autora koji čitatelju neprimjetno oblikuju mišljenje. Autor moralno osuđuje ponašanja koja smatra neprihvatljivim.

5.2. Balzakovski opisi

Radnja romana započinje opsežnim opisom pansiona gospođe Vauquer (*Pansion za oba spola i ostalo*. [Balzac, 2008: 9]):

U hladu pod lipama stoji okrugli zeleni stol sa stolicama. Tu za vrijeme velikih vrućina sjede stanari kojima imovno stanje dozvoljava da piju kavu i naslađuju se na paklenoj žegi. Kuća ima tri kata i mansardu, sazidana je od sitnog kamena i obojena onom žutom bojom koja daje odvratان izgled gotovo svim kućama u Parizu (Balzac, 2008: 8).

U opisu se uočava mnoštvo epiteta (*zeleni stol, velike vrućine, paklena žega, sitni kamen, žuta boja, odvratan izgled*) koji doprinose vjernoј predodžbi onoga što se opisuje, u ovom primjeru pansion gospođe Vauquer. Takozvani *balzakovski opis* pansiona započinje opisom vanjskog izgleda susjedstva i zgrada (*Tu su pločnici suhi, tu u jarcima nema ni blata ni vode, a duž zidova raste trava*. [Balzac, 2008: 8]) te se polako sužava sve dok se ne počnu predstavljati stalni stanovnici tog pansiona. Pansion je opisan hijerarhijski, odnosno svaki kat

predstavlja određeni društveni odnosno materijalni položaj stanovnika. Prema tome, Goriot stanuje u potkrovlju kao najsiromašniji stanovnik pansiona u trenutku pripovijedanja, a došao je do tamo postepeno, nastanivši se prvo na prvom katu (*Svršetkom treće godine čiča Goriot još više smanji svoje izdatke, jer je prešao na treći kat, pa je otada plaćao sve u svemu četrdeset i pet franaka za stan i hranu* [Balzac, 2008: 27]).

Nadalje slijedi opis gospođe Vauquer:

Tamnica se ne može zamisliti bez čuvara. Blijeda punoća ove male žene proizvod je ovakvog života, kao što je tifus posljedica zaraznih isparavanja. Njena donja suknja od pletene vune, duža od gornje koja je napravljena od neke stare haljine iz koje viri vata kroz poderane šavove tkanine, slika je salona, blagovaonice i vrta; po njoj se može pogoditi kakva je kuhinja i naslutiti kakvi su stanari. Kad je ona tu, slika je potpuna (Balzac, 2008: 10).

Opis gospođe Vauquer tipičan je primjer Balzacova portretiranja, tu se likovi i ambijent stapaju u snažan pjesnički organizam, a svi se pojedini elementi upotpunjuju, uzajamno tumače i karakterno zaokružuju (Polanšćak, 1972: 76). Izrazi poput *kao što je tifus posljedica zaraznih isparavanja* u čitatelju bude osjećaj nepovjerenja, mučnine, motiviraju čitatelja da nastavi otkrivati taj svijet te ono lažno, nezdravo u njemu.

Valja istaknuti i odnos oca s kćerima:

Ovaj je otac sve dao. Tijekom dvadeset godina davao je srce, ljubav, u jednom danu dao je imetak. Kad su dobro iscijedile limun, kćeri su koru ostavile na uglu ulice (Balzac, 2008: 95).

Prethodni opis govori o odnosu oca Goriota sa kćerima. Primjetno je da se koristi metafora *srce* kao bezuvjetna ljubav i čitavo njegovo biće koje je dao kćerima kako bi se ostvarila jačina izraza. Također, *iscijedile limun* odnosi se na starca koji je ostao bez osnovnih uvjeta za život, ali i bez razloga za život koji je prije bio njegove kćeri i njihova sreća.

Opis se očituje i u isticanju detalja interijera, autor daje jasan i detaljan opis da čitatelj može sebi predočiti realističan prikaz prostora. Koristi se s mnogo opisnih pridjeva primjerice da bi opisao građu predmeta: *mutne krnje staklenke, metalni podlošci za zdjele, kupovi tanjura od debelog porculana, s modrim rubovima...* (Balzac, 2008: 11).

Kako navodi Solar, Balzac iako nije vrsni stilist postiže uvjerljivost svojih romana, uvlači čitatelja u nestvarni svijet koji biva stvarnijim od onog vanjskog svijeta (Solar, 2003: 231). Time se potvrđuje kako Balzacove tehnike opisivanja doprinose obilježju realizma – slikanju stvarnosti.

5.3. Socijalna, fizička i psihološka karakterizacija likova

Osim prostora, autor se koristi detaljnim opisima u socijalnoj, fizičkoj i psihološkoj karakterizaciji likova. Fizički opis gospođice Michonneau naslućuje njezinu sudbinu na kraju romana:

Njezin prazni pogled ulijevao je studen, njezino zgrčeno lice jezu. Glas joj je bio bezbojan kao u cvrčka koji nadomak zime cvrči u grmu. (...) Iako joj je igra strasti iznakazila lice, na njemu je još bilo određenih tragova bjeline i nježnosti kože, po čemu se dalo zaključiti da je tijelo ipak zadržalo neke ostatke ljepote (Balzac, 2008: 14-15). Tragovi bjeline kao ono malo savjesti što ju je mučilo u slučaju da uspava nevinog građana u pokušaju raskrinkavanja Vautrina.

Gospodin Poiret vješto je opisan u jednoj rečenici, *u jednom dahu*, smisleno povezano uz naznake ironije u pripovjedača. Detaljima se predočuje pojava klimavog, siromašnog pripadnika francuskog društva.

Gospodin je Poiret bio neka vrsta stroja. Videći ga kako se poput sive sjene proteže duž staze u Botaničkom vrtu, glave pokrivene starom mlohavom kapom, jedva držeći u ruci štap s jabučicom od požutjele bjelokosti, puštajući da mu lepršaju izbljedjeli skutovi kaputa koji je slabo skrivao prazne hlače i noge u plavim čarapama što su klecale kao noge u pijana čovjeka, pokazujući prljavi bijeli prsluk i nabore od pogužvana grubog muslina na prsima koji su loše pristajali uz kravatu ovijenu oko njegova purećega vrata, mnogi su se ljudi pitali pripada li taj lik iz kazališta sjena odvažnom rodu Jafetovih sinova što lepršaju unaokolo po Talijanskom bulevaru (Balzac, 2008: 22).

Psihološke karakterizacije česte su u obliku unutarnjih monologa likova primjerice Eugène nakon razgovora s Vautrinom zamišljen razmišlja: *Prije nego postaneš njihov ortak, moraš im služiti. Bome, ja to neću! Ja hoću da radim plemenito, sveto; hoću da radim dan i noć, da moj imutak bude plod mojeg truda. To će biti imutak najsporije stečen, ali će zato moja glava svakog dana počiniti na jastuku bez ijedne teške misli (Balzac, 2008: 95).* Iz unutarnjeg monologa čitatelj može zaviriti u intimu lika, može zaključiti kako lik razmišlja te iz toga je jasna motivacija iza određenih postupaka likova.

Kao primjer socijalne karakterizacije može se izdvojiti posjet Rastignaca, siromašna studenta, kući gospođe de Restaud:

Sve diveći se strahovitoj moći tih ljudi koji jednom jedinom riječi optuže ili osude gospodare, Rastignac odlučno otvori vrata na koja je izašao sobar, nesumnjivo s nakanom da tim drskim slugama pokaže da je znanac ukućana; ali baš glupo uljeze u sobu u kojoj su se

nalazile svjetiljke, kredenci, naprava za sušenje ručnika za kupanje, i koja je vodila i u nekakav mračan hodnik i prema skrovitu stubištu. Prigušen smijeh što ga je začuo iz predsoblja smete ga još više. (Balzac, 2008: 49) Njegovo, u početku, iznimno nespretno snalaženje i ophođenje u bogataškim salonima ironično je prikazano te pomalo izaziva neugodu i empatiju u čitatelja. Kao siromašan đak nije naučio na manire i ophođenje u bogataškim salonima, vidljiva je polarizacija socijalna polarizacija bogatih i siromašnih.

U opisu imovinskog stanja gospođe Couture, udovice povjerenika Republike, prikazuje kako se država ophodila i prema državnim radnicima te njihovim obiteljima: *Nažalost, udovica povjerenika za vojne troškove Republike ništa na svijetu nije posjedovala do svoje udovičke naknade i mirovine; moglo se dogoditi da jednoga dana jednu djevojku, bez iskustva i bez sredstava, ostavi ljudima na milost i nemilost* (Balzac, 2008: 24).

Detaljnim opisivanjem Balzac prikazuje likove u njihovoj prirodi, onakve kakvi jesu. Iznimka se primjećuje kod lika Vautrina i gospođe Vauquer. Namjernim izostavljanjem i nedorečenom karakterizacijom Balzac stvara napetost i izaziva detektiva u čitatelju kako bi odgonetnuo ove likove: *Što je bio gospodin Vauquer? Ona se nikada nije izjašnjavala o pokojniku. Kako je izgubila svoj imetak? Zbog raznih nedaća, odgovarala je. Loše se ponio prema njoj, ostavio joj je samo oči za plakanje, ovu kuću za život i pravo da ne suosjeća ni s čijom nevoljom, jer je, govorila je, pretrpjela sve što se pretrpjeti može* (Balzac, 2008: 19).

Autor vješto karakterizira svoje likove, daje čitatelju uvid u njihovo razmišljanje, podrijetlo i ponašanje. Ostavlja prostor čitatelju da i sam donesi zaključke o nekim karakterima i postane detektivom pokušavajući složiti profil karaktera.

5.4. Naglašena razlika između društvenih slojeva

Osim u detaljnom opisu pansiona te njegovoj podjeli po katovima – društvena podjela, razlika je u romanu prikazana i u načinu odijevanja, objedovanja, provođenju slobodnog vremena, iskazanom poštovanju i sl.

Epizoda s večere Eugèna i gospođe de Beaséant kada Eugèn prvi puta objeđuje s višim slojem oslikava razliku u pripremi i posluživanju hrane te atmosferi koja vlada za večerom među niskim i visokim slojem:

Ali gledajući te izvajane srebrne posude i tisuću profinjenosti bogata stola, diveći se prvi put nečujnu posluživanju, bilo je teško čovjeku žive mašte ne pretpostaviti taj trajno otmjen život životu odricanja kojemu se bio privolio toga jutro. Misao ga načas prenese u njegov

pansion; od toga se tako zgrozio da se zakleo da će se u siječnju iseliti iz njega... (Balzac, 2008: 99).

Nadalje, u romanu se pokazuje da bez poznanstva, siromašni student ne bi bio dobrodošao u kuću gospođe de Beaséant te bi se to očitovalo već u samom dočeku: *Zahvaljujući tetki de Marcillac, siromašni je student u toj kući bio lijepo dočekan, i ne znajući domašaj te milosti* (Balzac, 2008: 48).

Iduće je potrebno osvrnuti se na odnos, polarizaciju odnosa, kćerki prema ocu kada je imao novaca te na kraju kada je sve novce potrošio na njih: *Istina, moja sestra griješi što se tako ponaša s tim jadnim ocem koji je za nas doista bio kao bog.* (Balzac, 2008: 103) Odnos prema ocu koji više nema novaca je zahladio, nemaju više koristi od njega stoga ga kćeri više ne obilaze uz opravdanje da im to muževi ne dozvoljavaju.

Iz razgovora slugi raspoznaje se polarizacija unutar istog staleža, od siromašnih postoje još siromašniji koji su osuđeni na milost ovih prvih: *Osim njega i gospođe Couture koji nisu škrti, ostali bi nam najradije lijevom rukom uzeli ono što nam daju desnom za Novu godinu – reče Sylvie* (Balzac, 2008: 51).

Iz zajedljivog komentara Vautrina o Goritovoj kćeri može se iščitati lažni sjaj bogate aristokracije, ne smiju si dozvoliti pad na društvenoj ljestvici te rade sve kako bi osigurali svoju poziciju: *Jučer na vrhuncu sreće, kod jedne vojvotkinje – reče Vautrin – jutros na dnu bijede, kod jednog lihvara: to su vam Parižanke. Ako muževi ne mogu platiti njihovu razuzdanu raskoš, one se prodaju* (Balzac, 2008: 59).

Iako ironičan, komentar Vautrina Eugènu, otkriva aktivnosti u kojima su uživali viši slojevi toga vremena: *Sad možete platiti pouku u mačevanju i pucanju – reče taj čovjek.* (Balzac, 2008: 82). Osim navedenoga, izrazito bitno je bilo i okupljanje u salonima te odlasci u kazalište.

Od života u pansionu do života izvan njega, razlika između društvenih slojeva prevladava fabulom romana *Otac Goriot*. Katovi pansiona prikazuju imućnost stanara, sluge koje rade za stanare imaju najmanje primanja pa su tako i u romanu gotovo neznatni. U visokom građanskom društvu bitni su lijepi maniri, poznavanje bontona, pohađanje kulturnih i sportskih aktivnosti koje si niži staleži ne mogu priuštiti. Mjerilo bogatstva je i fizički izgled, stav i veze u društvu.

5.5. Regionalizam

Regionalizam u pravilu označava afirmaciju osobitosti neke teritorijalne cjeline. U književnosti se često radi o opreci selo – grad. Mladi student Rastignac dolazi studirati u grad sa sela. Valja uočiti kontrast Eugènovе *južnjačke* obitelji koja preživljava uzgojem vinove loze na posjedu te slike građanskog života kojem Eugèn teži.

Slika te trajne oskudice koju su pred njim plemenito tajili, razlika, koju je morao uočiti, između sestara, koje su mu u djetinjstvu izgledale prekrasne, i pariških žena, koje su u njegovim očima predstavljale tip ljepote o kojoj je sad sanjao, nesigurna budućnost te brojne obitelji koja je sve nade polagala u njega, sitničava briga kojom su prikupljali svako zrno grožđa, vino od groždina što su ga pravili za porodicu, najzad, mnoštvo okolnosti koje bi ovdje bilo suviše spominjati, sve je to pedeseterostučilo u njemu želju da se vine do uspjeha i raspalilo žeđ za ugledom u svijetu. (Balzac, 2008: 30)

Uočava se i jezična karakterizacija u likova koji se razlikuju podrijetlom:

- *Hoćemo li „ručavati“?* – uzvikne Horace Bianchon, student medicine i Rastignacov prijatelj. – *Moja mi se želudac spustila „usque ad talones“.*
- *Strašno je „zimorama“!* – reče Vautrin. – *Pa pomaknite se malo, čiča Goriot! Dovraga! Noga vam zauzima čitava vrata od peći.*
- *Svijetli gospodine Vautrine* – reče Bianchon – *zašto kažete „zimorama“? To je pogrešno, veli se „zimarama“.*
- *Ne* – reče službenik Muzeja – *kaže se „zimorama“, isto kao i: zimo mi je za noge.* (Balzac, 2008: 65)

Izražena je jezična karakterizacija koja prikazuje da se u grad skupilo mnoštvo ljudi različita podrijetla za vrijeme promjena u Francuskoj. Neki su došli studirati, neki u potrazi za poslom, a neki su tajnovito skrivali svoje namjere i povijest te izazivaju osjećaj nesigurnosti u društvu.

5.6. Socijalno motivirani pojedinac

Socijalno motivirani pojedinac onaj je koji se nastoji izboriti za sebe u društvu i osigurati si što kvalitetniji život. Kao socijalno motiviranog pojedinca u romanu valja izdvojiti Eugèna s primjerom iz prethodnog potpoglavlja. Također, na svome uzdizanju društvenom ljestvicom Eugèn se posavjetovao s nekoliko drugih likova.

E dobro, gospodine Rastignac! Postupajte s ovim svijetom kako i zaslužuje. (...) Na tom putu, vi ćete izmjeriti svu dubinu ženske pokvarenosti, svu širinu jadne muške hvalisavosti. (...) Što budete hladnije računali, to ćete dalje stići. (Balzac, 2008: 67) Gospođa de Beauséant kao cijenjena vojvotkinja u visokom društvu ga savjetuje da bude proračunat i hladan jer se samo tako može uspeti društvenom ljestvicom.

Slično savjetuje i Vautin koji se nalazi gotovo na dnu društvene ljestvice te se na kraju ispostavi traženim lopovom:

Valjalo bi da prožderete jedni druge kao pauci u ćupu, jer nema pedeset tisuća dobrih mjesta. Znete li kako se ovdje krči put k uspjehu? Iskrom genija ili spretnošću pokvarenjaka. U ovu masu ljudi treba uletjeti kao topovsko tane, ili se ušuljati kao pošast. Poštenje nije ni za što. (Balzac, 2008: 89).

Poruka koja se šalje je da uspjeh u društvu jedino garantira nemoral i nepoštenje. Ova poruka se potvrđuje i nakon što Eugèn pokopa Goriot te se obrati Parizu riječima: *A sad je red na nama dvoma!* (Balzac, 2008: 223). Balzac je uočio u svojem vremenu da je pokvarenost jedini način za domoći se bogatstva te je takvu sliku društva prikazao u svojem romanu.

5.7. Načelo tipičnosti

Flaker (1976: 154) podrazumijeva kako likovi nisu nositelji jedne osobine, već cijelog niza pozitivnih i negativnih osobina, pa se u realizmu stvaraju teorije tipičnosti i individualizacije. Tipični je lik predstavnik određene skupine. Ingrid Šafranek (2003: 349) navodi Balzaca kao *pravog predstavnika svoga vremena i samim svojim najtipičnijim likom.*

U romanu *Otac Goriot* svi su likovi tipični. Lik Rastignaca predstavnik je siromašne klase, ali ambiciozne i mlade uz nezasitnu želju o ostvarenju u visokom društvu. Spreman je na gotovo sve kako bi došao do ostvarenja ciljeva. Naglašava kontrast selo – grad, kroz njegov lik se ističe bijeda i nemogućnost dobrog života na selu.

Ako se u početku samo divio kočijama koje, po lijepom suncu, promiču Elizejskim poljanama, uskoro ih počinje i priželjkivati. Eugene je i ne znajući prošao kroz to iskustvo kada je otputovao na praznike, pošto je položio završne ispite iz književnosti i prava. Njegove su iluzije iz mladosti, ideje iz pokrajine, bile iščezle (Balzac, 2008: 44).

Lik starca Goriot tipični je lik neizmjerne ljubavi, u literaturi nazivan Kristom očinstva (Polanšćak, : 81). Njime čitavog života upravlja jedna strast, a to je očinska ljubav. Na smrtnoj postelji, u bunilu, spoznaje greške koje je činio za života te da mu kćeri nisu zahvalne i ostavile su ga čak i u trenutku smrti samoga.

Posljednji uzdah ovog ova mora da je bio uzdah radosti. Taj je uzdah bio izraz cijelog njegova života, još je uvijek sam sebe zavaravao (Balzac, 2008: 312).

Vautrin je lik razbojnika koji je prerusen živio misteriozno među ostalim stanarima neprimijećen. Njegov lik potvrđuje da niti jedan zločin ne zastarijeva te sve dolazi na naplatu prije ili kasnije.

Priznajem da sam ja Jacques Collin, zvan Obmanjivač Smrti, osuđen na dvadeset godina robije; i upravo sam dokazao da ovaj nadimak nisam ukrao. Da sam samo podigao ruku – reče stanarima pansiona – ova bi tri cinkaroša mojom krvcom zalila kućno tlo majčice Vauquer (Balzac, 2008: 228).

Gospođa Vauquer detaljno je fizički opisana, ali jedan dio njezine karakterizacije ostaje nedorečen – to je također jedna od karakterizacija Balzacova slikanja karaktera. Ona cijeni goste samo po tome koliko materijalno vrijede što se prije svega vidi iz njezina odnosa prema Goriotu. Što je manje novaca imao, to ga je ona manje cijnila.

Tih su sedmero stanara bili razmažena djeca gospođe Vauquer koja im je s astronomskom točnošću, prema iznosu njihovih davanja za stan i hranu, odmjeravala skrb i pažnju (Balzac, 2008: 21).

5.8. Zagonetnost

S obzirom na to da je roman objavljen 1834. godine, u ranom realizmu, podrazumijeva se da su vidljivi tragovi prijašnjih stilskih formacija (Flaker, 1976). Zagonetnost se može tumačiti kao ostatak romantizma, a nositelj zagonetnosti u romanu je lik Vautrina. On je prava zagonetka za čitatelja obzirom da se autor poigravao njegovim identitetom od samog početka - obavijen je velom tajni i mističnosti.

On je znao ili slutio poslove svih oko sebe, ali nitko od njih nije mogao proniknuti ni u njegove misli ni u njegove poslove. Iako je kao pregradu između drugih i sebe bio postavio

svoju prividnu dobroćudnost i neprestanu ljubaznost i veselost, često bi ipak pustio da iz njega probije strahovita dubina njegova karaktera (Balzac, 2008: 18)

Vautrin smatra da poštenje ničemu ne služi, tajnu velikog bogatstva bez jasnog podrijetla vidi u zločinu koji je zaboravljen zato što je izveden propisano. To se saznaje iz savjeta koje udjeljuje mladom Rastignacu, ali ne odaje odakle poznaje takav život. U jednom razgovoru pak daje naslutiti da je u prošlosti kockao: *Ja sam vodio takav život, znam sve te troškove* (Balzac, 2008: 177). Komentari Vautrina mudro su oblikovani kako čitatelj ne bi mogao odmah na početku definirati i oblikovati njegov karakter.

Na kraju se saznaje da Vautrin nosi ime Jacques Collins s nadimkom Bježismrt te zarađuje novce surađujući s kriminalcima i zatvorenicima.

Taj nadimak duguje sreći koju je imao da nikada ne izgubi život u izvanredno odvažnim pothvatima koje je izvršio. Vidite, taj je čovjek opasan! (Balzac, 2008: 191).

5.9. Osjećajnost

Osjećajnost je *osobina onoga koji je sklon osjećajima, koji je pun osjećaja prema komu ili čemu* (Školski rječnik hrvatskoga jezika).

Naše je srce kao riznica: ispraznite ga odjednom, i vi ste propali (Balzac, 2008: 66).

Kao i u prethodnom poglavlju potrebno je naglasiti da Balzac stvara u doba ranog realizma te nije neobično primijetiti obilježja prethodnog romantizma. Tako u ovom romanu valja izdvojiti prevelike osjećaje koje je otac Goriot gajio prema svojim kćerima. Čitav život nakon ženine smrti posvetio je kako bi udovoljio svojim kćerima. Pobrinuo se da dobiju sve što pozele tako i da biraju sebi muža obzirom da ih je osigurao mirazom: *Tijekom dvadeset godina davao je srce, ljubav; tijekom jednog dana dao je imutak. Kad su limun sasvim iscijedile, kćeri su koru ostavile na ulici* (Balzac, 2008: 66).

Na kraju kćeri, nesretne i u dugovima zbog prekomjernog trošenja i uživanja u materijalnim stvarima, prebacuju ocu kako im je on izabrao krive muževe te zbog toga pate – sve to Goriota baca na smrtnu postelju.

Umire svjestan kakvu su mu nepravdu nanijele kćeri u velikoj tuzi: *Ja sam im dao život, a one mi danas neće dati jedan sat! Žedan sam, gladan sam, srce mi gori, a one neće doći da olakšaju moju agoniju, jer ja umirem, osjećam to* (Balzac, 2008: 210).

Upravo je osjećajnost, ljubav koju je gajio prema kćerima vodila Goriota kroz život te je radio kako bi svojim kćerima osigurao ugodan život. U literaturi je nazvan *Kristom očinstva* jer je umro žrtvujući se za svoje kćeri.

5. ZAKLJUČAK

Roman *Otac Goriot* pripada ciklusu romana *Ljudska komedija* autora Honoré de Balzaca. Balzac je ciklusom nastojao oslikati francusko građansko društvo nakon velikih političkih, ekonomskih i društvenih promjena u Europi. Odnosno, vjerno prikazuje društvenu hijerarhiju i odnose nakon industrijalizacije i pojave kapitalizma. Roman pripada epohi realizma, preciznije francuskom realizmu. Realizam donosi afirmaciju romana kao književne vrste te nastoji prikazati stvarnost onakvom kakva jest. U radu su se analizirali realistički elementi kako bi se kroz njih oblikovala realistička slika društva koje je prikazano.

Provedena analiza temeljila se na idućim elementima: način pripovijedanja, specifični opis prostora, socijalna, fizička i psihološka karakterizacija likova, tipični likovi, naglašena razlika između društvenih slojeva, regionalizam, socijalno motivirani pojedinci, zagonetnost te osjećajnost. Pripovijedanje nastoji biti objektivno kako bi se prikazala istina te ostavlja prostor čitatelju da procijeni ispravnost situacije. Balzacovi vješti opisi prostora vrlo su detaljni te usredotočeni na opis interijera, na taj način pomaže čitatelju stvoriti sliku tog svijeta u glavi toliko realnu da zaboravlja na svoju stvarnost tijekom čitanja. Osim detaljnih opisa prostora Balzac se koristi i detaljnom socijalnom, fizičkom i psihološkom karakterizacijom likova i to kroz čitav roman, a ne samo kada se upoznaju likovi. Izrazito je naglašena društvena razlika između niskih i visokih slojeva koja se očituje u stilu odijevanja, transportu, objedovanju, provođenju slobodnog vremena i ostalim svakodnevnim obilježjima. Dok je regionalizam česta tematika realizma u ovom romanu se prepoznaje samo u pozadini Eugèna Rastignaca i to preko pisama koje mu šalju majka i sestre. Socijalno motivirani pojedinci su u ovom kontekstu svi koji su se nastojali popeti na društvenoj ljestvici ili pak zadržati svoj položaj. Kao najbolji primjer opet se može izdvojiti Eugèn Rastignac koji se nakon spoznaje svih loših strana visokog staleža odlučno uputio osvojiti taj položaj. Zagonetnost kao čest motiv realističkih autora u ovom romanu dolazi u obliku Vautrina, ne može se u potpunosti doprijeti do njega sve do samoga kraja kada biva razotkriven kao zločinac. Jedan od temeljnih motiva koji utječe na karakter u romanu je osjećajnost – Goriot je motiviran prevelikom ljubavlju prema kćerima na svaki svoj postupak. Svodi svoj život na nužne potrebe kako bi njima sve priuštio da bi na kraju umro u samoći i neimaštini.

Navedenim realističkim elementima Balzac je oslikao građansko društvo 19. stoljeća u Francuskoj. Nakon revolucija i ostalih velikih društveno-političkih događaja u Europi dolazi do promjene u gotovo svim područjima života. Raslojavanje društva jedan je od najvećih

posljedica te se staleži znatno razlikuju prema načinu života. Niski stalež, poput stanovnika pansiona gospođe Vauquer, žive na dnu društvene ljestvice, objeduju skromno, bave se sumnjivim poslovima, imaju tragične pozadine i sudbine. Visoki pak stalež zaokupljen je iskazivanjem i još većim uzdizanjem na društvenoj ljestvici. Prikazano je kako gube ljudskost, primjerice kćeri oca Goriota otuđile su se od njega čak i na njegovoj smrti, bitan im je samo prestiž u društvu. Blazac je uspješno prikazao pokvarenost ondašnjeg društva kojeg motivira samo novac i pozicija na društvenoj ljestvici.

6. LITERATURA

1. Balzac, Honoré de. 2008. Čiča Goriot. Zagreb: Biblioteka Jutarnjeg lista.
2. Balzac, Honoré de. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 25.11.2022.
(<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5611>)
3. Flaker, Aleksandar. 1976. Stilske formacije. Zagreb: Liber.
4. Milne, Ira Mrk. 2009. Realism. U: Literary movements for students. Detroit: Gale.
5. Oraić Tolić, Dubravka. 2011. Akademsko pismo: Strategije i tehnike klasične retorike za suvremene studentice i studente. Zagreb: Naklada Ljevak.
6. Polanšćak, Antun. 1972. Dva Balzacova romana: Čiča Goriot i Eugenija Grandet. U: Ključ za književno djelo. Interpretacija. Francuski realistički romani XIX stoljeća. Zagreb: Školska knjiga, 54-83.
7. regionalizam. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 25.11.2022.
(<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52256>)
8. Slamnig, Ivan. 1999. Realizam i naturalizam. U: Svjetska književnost zapadnoga kruga. Zagreb: Školska knjiga, 207-266
9. Solar, Milivoj. 2003. Realizam. U: Povijest svjetske književnosti: kratki pregled. Zagreb: Golden marketing, 222-265.
10. Šafranek, Ingrid. 1982. Roman i lirska proza. U: Povijest svjetske književnosti, knjiga 3. Zagreb: Mladost. 435-476
11. Šafranek, Ingrid. 2003. Balzac - tumač društvene zbilje kao moderne mitologije. U: Balzac, Honoré de. Čiča Goriot. Zagreb: Školska knjiga.
12. Šafranek, Ingrid. 2013. Romantičko stoljeće. U: Bijela tinta. Zagreb: Litteris, 15-119.
13. Žmegač, Viktor. 1987. Konceptija realizma. U: Povijesna poetika romana. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske
14. Wolf, Melita. 1982. Devetnaesto stoljeće. U: Povijest svjetske književnosti, knjiga 3. Zagreb: Mladost.